

TOPONÍMIA DE LA PARRÒQUIA DE SANT ISCLE DE LES FEIXES, AL VALLÈS OCCIDENTAL (SEGLES X-XIX)

Miquel Sánchez González

INTRODUCCIÓ

Sant Iscle de les Feixes ha estat una demarcació medieval, de caire territorial i eclesiàstic, amb una vida de comunitat rural diferenciada fins a mitjan segle XIX. Quant a territori, més coneguda per les Feixes, des del segle X, ha estat un terme a cavall de la serra de Collserola i del pla vallesà i, també, repartit entre les jurisdiccions de Montcada i Cerdanyola (val a dir, dels castells de Montcada i de Sant Marçal de Cerdanyola). Quant a parròquia, sota la denominació de “parròquia de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes”, del bisbat de Barcelona, ha gaudit d’independència eclesiàstica des del segle X fins a les acaballes del XIX.

A través de cartularis i documents manuscrits medievals aconseguim disposar, a partir del segle X, dels més reculats testimoniatges del poblament històric de la contrada. I entre aquests, la toponímia ha estat decisiva. Portem avui aquí un recull gens menyspreable de la toponímia enregistrada en aquells vells documents corresponent a la contrada de les Feixes, també coneguda com de Sant Iscle de les Feixes o simplement Sant Iscle, toponímia que en molts casos encara continua viva.

EL MEDI NATURAL

Començarem el treball per la geografia de les Feixes.

El relleu

Serres

Serra de Collserola (*serra Cerola*, any 986); serra dels Agudells (*Monte Acutellos*, any 986); serra de Camps i *Olmatello* (1029); serra de la Ventosa; serra Ollera (*Olera*, 1056), *serra de Olera* (1077) també coma d'Ollera (1546), coneguda avui com serra d'en Llagat¹ (o Llegat); serra d'Abili (*serra de Savili* (1144), actual serra de na Joana; serra del Padró (1144, 1773); serra d'en Ferrer; serra de Castellgran; serra de Vallgontera (1673), ara dita serra d'en Fotja²; serra d'en Masriera; serra de Ginebret (1673); i serra de Càndies (1708).

Turons

Puig alt sobre d'Horta (1144), avui Turó d'en Gras; puig del Mas Gradolí, també Gradulí (1626); turó d'en Fotja, turó de Gatell (290 m), turó de l'Ermità (295 m), turó de Montcerdà (245 m), turó d'en Masriera (181 m), turó del Parany (1773), turó d'en Parres (120 m); puig de la Guàrdia (*Podio de Guardia*, any 986), conegut avui com puig de Guàrdia, puig Gordi i puig Sagordi (197 m); la Perapiula o Pedra Piula (1546); turó de Ca n'Oliver (138 m); i el puig Noguera (1546) també turó de Ca n'Altimira, avui Turó de les Fontetes o el Turonet.

¹ **Llagat** és el cognom d'una família amb propietats en aquest indret del Collserola al segle XVIII. Trobem a Dionisia Llegat (any 1758) i Ignasi de Llegat (1780). Els orígens correctes del cognom són més **Llegat** que **Llagat**.

² El topònim **Fotja** és d'origen poc estudiat, però la seva ortografia correcta és **Fotja** i no **Fotjà**, com erròniament assenyalen els rètols d'alguns camins. En aquest sentit, és més correcta la cartografia de l'Alpina, de l'ex C.M.B. i de l'Institut Cartogràfic de Catalunya en emprar la forma Fotja que els rètols de l'actual Patronat del Collserola amb Fotjà. **Fotja** és un ocell dels estanys, com una mena de polla; també és un "sot d'aigua i fang". El mot prové del llatí FÓDÈRE, cavar. Probablement procedeix del verb **fotjar**, és a dir, "furgar, gratar la terra". És paraula més o menys usual al Vallès i al Barcelonès; molt més encara a Osona i al Lluçanès. I sempre, en el sentit de "sot", "gran sot en la rodera ple de fangs; fang clar que tapa el camí, sots i roderes".

Colls

Els colls, com a llocs de pas entre els vessants de les serres, també els trobem sovint documentats: l'actual coll de Montcada ha estat anomenat de diverses formes: *Decollatum* (987), Coll de Tapioles (1029), *Collo de Olmatello* (1077), i Coll de Fraduví -o de Gradulí- (1708). El canvi de vessant entre el Collserola cerdanyolenc i el d'Horta (avui Barcelona) es fa en el lloc conegut com coll de la Ventosa, prop del Forat del Vent, dit al segle passat coll o collet del Forat del Vent i també coll del Pas del Vent.

Valls

Les petites valls, formades a les terres planes de la depressió vallesana, en aquesta parròquia muntanyenca són molt breus i, sovint, prenen la forma de petites feixes als vessants de les serres. La vall Gontera (1029) és la més coneguda. Després, la vall de Sant Iscle. També hi havia les Valls (1029), prop de l'església; la vall d'Olera (1077), la vall o sot de Tapioles i la vall de Can Codina.

Altres accidents i llocs

Entre els topònims menors podem esmentar els següents: *Arafial* (987); *Aquaria antiqua* (987); *Campo Rotunno* (993) o Camp-rodó a Santa Maria de Montcada; *Castello* (998) o el Castell del turó de ca n'Oliver; Porcià (1007), a l'actual Ferreria i torre Joana; *Verdegario* (1056), bosc d'Olera (1056), Boscallop (1144), lloc del Palau (1299) també la Barraca i la Barracota, bosc d'en Sani (1546), el Lledoner (1546), la Plana (1556), el camp de l'Om (1556), el camp Rosset (1556), el camp del Pou (Can Llobet, 1584), la Parellada (Can Cabanyes, 1589), el camp de les Oliveres (Can Llobet, 1601), el camp de la Font (Can Coll, 1620), bosc d'en Saladrigues abans de l'Abella (1743), el camp de les Tres Punxes (1770), bosc d'en Llegat (1773), camp de la Clota (1773), camp de la Beguda (1773), camp dels Pinetells (1773), camp de les Oliveres (1774), bosc de Canaletes, bosc Xarau, bosc de can Catà, bosc de can Parres i la Ferreria.

La xarxa hidrogràfica

Rius i torrents

La xarxa de rius, rieres, torrents i aragalls és esmentada sovint a les afrontacions de les finques i terres de conreu.

En aquest sentit trobem els següents topònims: riu Major (*Rivo Maiore*, 987)

també conegut avui com riera de Sant Cugat i riera de Canaletes; torrent de Tapioles, també dit riu i riera (*Rivo Tapiolas*, any 987); torrent d'*Abili* (1144), actual torrent del Cargol; torrent de la vall Gontera també Vallgontera (*Rivo de Vallgontera*, any 1056) i de Guanta, de Vallguanta (1626) i de Vallguanter (1773), actual torrent d'en Fotja o de can Catà; torrent de Sant Iscle (1546); torrent de l'Abella (1743); torrent del Palau (1743); torrent de la Feixa Llarga; torrent de Valldaura (també de Can Codina i de Canaletes) i torrent de can'Asbert.

Fonts

Al torrent de Tapioles: font del Ferro i font de la Verdaguera

Al torrent de Sant Iscle: font Nova (de can Ferrer), font de Sant Joan, font de les Hores i font de can Lloses (o dels Castanyers).

Al torrent d'en Fotja: font del Rossinyol, font de la Tòrtora, font vella de can Catà (també dita font de Moisès i antigament del Xiprer) i font nova de can Catà.

Al Riu Major: font Pudenta i font de Mitja Costa (turó de Montcada)

EL POBLAMENT

Seguirem ara amb la transformació del terme originada en els assentaments humans.

Topònims d'identitat col·lectiva

La demarcació de les Feixes, amb una identitat col·lectiva pròpia, diferenciada de les veïnes, prenia, segons els casos i dependències, diversos noms. Els principals van ser els següents: Cerdanyola (956), Montcada (986), les Feixes³ (964) i Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes (995) o simplement Sant Iscle.

Les vies de comunicació

Camins

Diversos camins comarcals i locals han solcat de bell antuvi les Feixes. Són aquests els següents:

³ Amb les formes **Fexas** (998), **Feixas** (1016), **Fexes** (1114), **Fexa** (1138) i **Fexis** (1179). Per més detalls, vegeu M. Sánchez, *La Cerdanyola Medieval*. Cerdanyola, 1981, p. 112.

Camí de Montcada a Sant Cugat o camí ral de Montcada a la vila de Sant Cugat (antic camí romà, pels llocs de la Beguda i Canaletes), també dit camí de Granollers a Sant Cugat (1546). Camí de Barcelona a Terrassa (pels llocs de les Feixes dits del coll de Montcada, Can Sants, la Beguda i el puig de la Noguera). La Calçada, a la cruïlla d'aquests dos primers camins, al lloc de la Beguda. Camí de Ripollet a Sant Iscle, també dit, des del segle passat, camí de Cerdanyola a Horta per Sant Iscle. Un altre camí vell de Cerdanyola a Horta, per la carena de la serra d'en Fotja. Camí de Montcada a Sant Iscle (amb la variant dita camí de la Serra a Sant Iscle i també camí ral de Can Sants a Sant Iscle. Camí del Palau (1773). I dins del bosc, la pista de can Catà.

Les masies

A la banda de Cerdanyola:

Can Catà abans dit Coll i abans Gassó i Rosset (també Ros i Rosseta). Can Ribó abans dit Moragues i Ventura. Can Lloses abans dit Mir, Montserrat i Vilar. Can Canaletes abans Fàbrega (també Fàbrica i Martinet). Can Codina. Can Llobet també Can Llobet del Bosc. Can Parres abans Cuiàs i abans Llorens i abans Oriol Jussà. Ca n'Oriol també Oriol Sobirà i abans Verdaguer. Can Riera també Masriera i abans Vallgontera. Can Ferrer també escrit Farrès i Ferrès, abans Palau i abans Olives. Can Pi abans Parera i abans Vigatà. Can Tiana o la Beguda d'en Tiana avui la Beguda. Can Canyadell. Can Fermí. Can Llonc. Can Magre. Ca n'Asbert.

A la banda de Montcada:

Casa de Bell-lloc també torre de Bell-lloc. Torre de na Joana també cal Bombita abans torre Erill i abans casa de Bellver. Can Sants abans Avellà i abans Bruguera. Ca n'Oller. Can Cuiàs abans Gradulí. Can Llegat o Llagat abans Serribot, abans Sala i abans Castellar. Can Rossinyol. Can Cabrera. Can Cuc o Coquet. Can Martí.

BIBLIOGRAFIA

- *Sánchez, Miquel, *La Cerdanyola Medieval*. Cerdanyola, 1981.
- *Sánchez, Miquel, "Toponímia de Cerdanyola (Vallès). *Societat d'Onomàstica*. Butlletí interior, v. XII, 1983, pp. 48-52.
- *Sánchez, Miquel, "Sant Iscle de les Feixes: Història d'una parròquia de muntanya (segles X-XIX)" dins de *Mil·lenari de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes*, pp. 53-111. Viena. Barcelona, 1996